

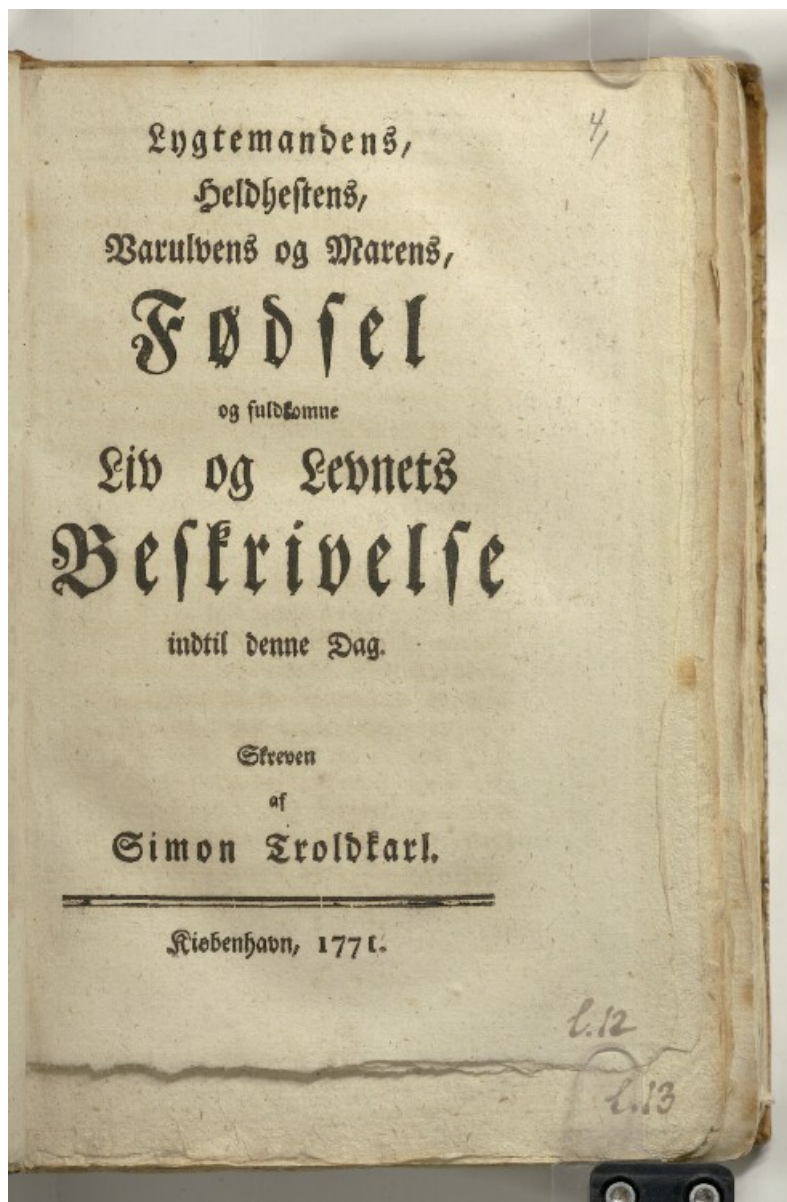
Titel: Lygtemandens, Heldhestens, Varulvens og Marens, Fødsel og fuldkomne Liv og Levnets Beskrivelse indtil denne Dag. Skreven af Simon Troldkarl.

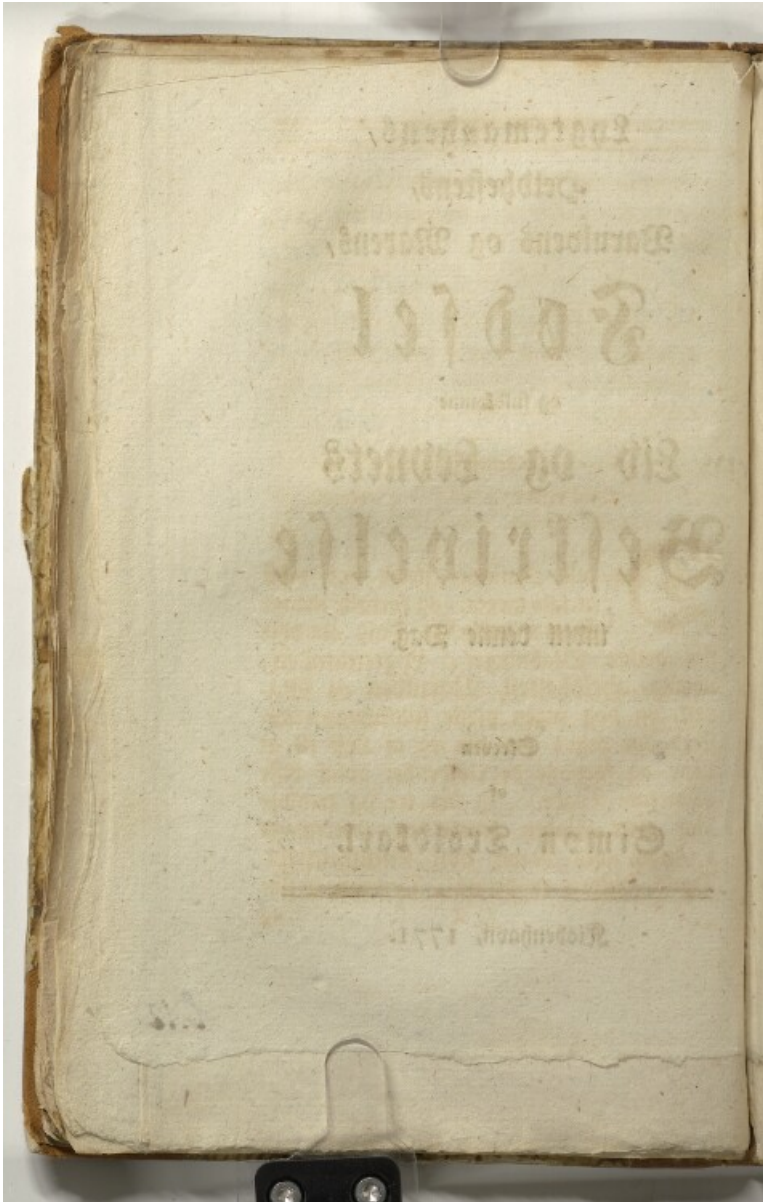
Citation: "Lygtemandens, Heldhestens, Varulvens og Marens, Fødsel og fuldkomne Liv og Levnets Beskrivelse indtil denne Dag. Skreven af Simon Troldkarl.", i *Luxdorpha samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 16*, 8°, 16, 1771, s. 1. Onlineudgave fra Trykkefrihedens Skrifter: https://tekster.kb.dk/catalog/tfs-texts-1_016-shoot-workid1_016_004/facsimile.pdf (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Luxdorpha samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 16

Ophavsret: Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse.

[Læs Public Domain-erklæringen](#)

... ridentem dicere verum
Quid verat? . . . Horat.

Da alle Nationer stedse har vidst
at tale meget, og fortælle mange
haande underlige Ting om disse
fire artige Skabninger, Lygteemanden,
nemlig, Heldhesten, Barulven og Ma-
ren, og dog ingen vidste fuldkommen Be-
skeed om dem; saa har jeg af Lyst til at
tiene og fornøye de Uvidende, opsat disse
velmeente Blade. I det tre og tredivte
Aar efter Gloden levede en Herremand
i Tyhn, ved Navn von Lunskenfeldt.
Hans Historie er denne. Der var en stor
(2 og

113

og mægtig Landsbøye, og alle vare Bønder, alle Eigemænd, som brugeligt var kort efter Syndfloden. Lumskenf. ldt var da og Bønde, og hede Lumske Peer. Han kjøbte sig en Tønde Brændeviin, og lige saameget gammelt Öl og Mød (saa gamle ere disse Drikke her i Norden, omendskiont der almindelig paastaes, at Brændeviin for to hundrede Aar var her ubekjendt). Han opfandt Kort, Terninger og Kegel-Spil. Saaledes skylder hele Verden Norden disse Opfindelser, omendskiont fremmede Nationer har opsnappet Eren fra os, saa vel for disse, som for mange andre vittige Opdagelser. Det kommer af vor Tausshed og Ukyndighed i Historien. Vil vi vide vor egen Historie, saa maae vi læse Romerske og Franske Skribentere. Det er artigt nok! men der ere flere Ting artige. Dog uden at gjøre for store Afvigelser, er det nok best at komme til vor Peer igien. Han indbød de andre Bønder, gav dem at drikke og lærte dem at spille. I Forsningen seede det for Tidsfordriv, og som de gamle Nordiske vare meget magelige (når havde jeg sagt
dov.

doone) saa takkede og beundrede de Peer,
som havde opfundet saa behagelig en Maa-
de at dræbe Tiden paa. Da de nu no-
gen Tid havde spillet for Tidsfordriv, lærte
Peer dem at spille til Ols, og siden om
Bahre (thi der var den Gang hverken
Penge eller Papiir i Norden, undtagen
det som blev brugt til Kort) Peer loed
dem vinde i nogle Dage, saa at de bleve
meget hidsege til at spille. De vandt no-
g'e Sponder Ol fra ham, Rug, Erter,
Kier, Faar, o. s. v. Da nu Peer hav-
de faaet dem, som han vilde, begyndte
han at udføre sit forste Forset. Han pak-
kede Kortet, tillagde sig falske Terninger,
og besaaede Kaglebanen med smaa Stene.
Nu kunde han give sig selv, hvad Kort
han vilde, kaste med Terningerne, hvad
Oyne han onskede. Regler spillede han ikke
selv; thi han havde stedse en stiv Arm.
Han loed derfor de andre slaae, og holdt
Feileren. Stenene gjorde, at Kuglen
sprang stedse af, og Gevinsten i Peers
Lomme. Peer loe, fik alle de andre Bon-
ders Gods, og, da disse nu havde slet in-
tet tilbage, og vare nær ved at omkomme

X 3 af

L. 13

af Sult, bleve de tvingne til at give sig i Tjeneste hos Peer. Ikke fornøjet med at have ødelagt denne Landsbys (thi naar lader en Erobrer sig fornøjet?) toeg han sig for at ødelegge endeele andre, og det lykkes ham. Han blev Herre af mange Landsbyers Eendomme. Folket, for ikke at sulte ihjel, maatte tiene ham. De maatte rygte hans Qvæg, saae og pløje for ham. Da Peer nu mærkede, at han havde store Fordele af dem, vilde han just ikke heller sulte dem reent ihjel, men gav dem saa nogenledes det daglige Brod og Lamp til. — Hvorfor saammen-
bandt de sig da ikke imod Peer, dræbte ham, og toge Lampen tillige med deres Eendomme fra ham? — Peer havde lært den store Kunst at giøre dem alle aeenige. De sterkeste af dem; de som havde meest Mod, dem behandlede han lidt bedre end de andre, bragte dem paa sin Side, og de bleve hans Spioner, Fogder og Forsvarere. — Han vilde nu ikke mere hebe Lunske Peer, men Lunskenfeldt, og foran det Ord Mand lagde han Herre, og kaldte sig Herre-Mand. Det
te

te er fortellig hans Liv og Lebnets Hi-
storie. Omfider døde han, mæt af Da-
ge mæt af Kneeb. Nogle Bønder slog
ham ihjel, og kastede ham i en Dose.
Aldrig saasnart var han kommen der,
førend det hele Legeme brændte i een Ild,
som Tegn paa hvad han havde fortient.
Deraf er Lygtemandens Opkomst. In-
gen Under, at han endnu er saa meget
for at drille Bønderne, vise dem gal Vey,
og bringe dem i Vilderebe og Ulykke!
— Ligesom Træer og nogle Dyr kand
forplante sig, ved at kaste Sæden fra
dem, saa kunde og denne Lygtemand,
ved at kaste Gnister fra sig, avle andre
Lygtemænd, og saaledes ere Lygtemæn-
dene kommen ind i Verden. De Lærde
vil vel herom, som om mange andre Ting,
være os en Hoben for, og indbilde os,
at Lygtemænd ikke er andet, end Svo-
vel-Dunster, som opstige af Jorden. —
Men hvilken Sladder! — Hvad skulde
bevæge Svovel-Dunster til at forføre godt
Folk, og saaledes at drille de stakkels
Bønder, Bogmænd og Rudske? — En-
hver kan derfor let indsee, at min Hi-
storie

storie er ligefrem, naturlig og sandfærdig,
og at de Lærde gaae Sandhed forbie.

Med Heldhesten har det saadan
Beskaffenhed. Aar 363. efter Syndflo-
den døde en Procurator. Stedets Bys-
foged havde stedse redet paa denne Pro-
curator, og gjort underlige Turer. Han
forede ham godt (dog af sine Sportler)
og blev selv tyk og feed. Bysfogden dø-
de kort efter, og de kom begge til eet
Land. Gammel Bane bider best. Bys-
fogden vilde atter op og ride paa Procu-
ratoren. Denne var og strax føyelig; thi
han ventede det gamle fede Foer. — Men
som han havde her ingen Stigeboylter el-
ler Bidsel, faldt han af Procuratoren;
stodte sit Been, og i Mangel af Læger
blev stedse lam. Denne lamme Hest
er Heldhesten, og som han stedse hav-
de været sine Medborgeres Pest, lader
han sig endnu altid see og høre, naar
denne Straf truer et Land. — Her gier
de Lærde atter forferdelige Indvendinger,
og sigte reent ud, at der ikke engang ere
Held:

Heldheste til, da des saa mange hader-
lige, sanddrue og gamle devote Marconer
grandgivelig saae ham her i Kiøbenhavn
fort for den sidste Vest; hvilket deres
Born og Berne-Born endnu med Eed
kand bekræfte, og hvem vilde vel sverge
sig Fanden i Bold for en Canaille af
Heldhest? — Men hvad negte ikke de
Lærde! De negte jo og Nissen. Dog
og saa mueligt, at han nu er ikke mere
til; thi det var et snue gammelt Best.
Han loe saa hiertelig, naar han kunde
naare Foll. Det gior mig endda ikke saa
meget ondt, at de negte Nissen, som naar
jeg horer, at de tillige negte Spogelser,
da det dog spoger fast i hvert Huus.
Her spoger en fuld Kone, hist en gal
Mand. Her Tjenestefolkene, der Herkska-
bet. I et Huus Sonnen, i et andet
Datteren. Men Satire til Side, hvoraf
jeg er en Erisshadere, da paastaer jeg
endnu, som for, at der ere Spogelser til,
Devils Ole Begter, som ikke tør raabe
et vist Sted paa sin Post, alene af Frygt
for at saae Halsen knækket af disse Kra-
batcr. — Saaledes negte de Lærde og
Bar.

X 5

L. 13

Barulve, da dog en af dem nær havde
revet den gamle Elfe ihjel, da hun lavede
de til Barsel med lille Kirsten. Spør-
ger hende selv derom, og hun skal, saa
Mand! ikke lyve eet Ord.

Med Barulve har det den Beskaffen-
hed. Banartige Modre, for at faae en
let Forløsning, krybe igiennem noget —
— ja jeg vil ikke nævne det, at andre ikke
skal benytte sig deraf, og styrte deres Fo-
stere i lige Kløfte — Naar de nu ere kro-
bet igiennem dette noget, føde de uden
Smerte. Er det et Pige-Barn, bliver
det Maren, og er det en Dreng, bliver
han en Barulv. Maren rider paa
Mandsfolk, naar de sove, og kand aldrig
blive frelst. Men Barulven kand frel-
ses paa to Maader, enten derved, at en
siger siger ham lige i Øynene, at han er
en Barulv, eller og ved selv at rive
Fosteret ud af en Barsel-Kone, for at
drikke dets Blod. — Der ere mange
Maader at blive qvit med Maren paa;
men det allersikkerste er, at udrydde af sit
Øye alle Slags Metaller, og alle de Ting,
som

som Land forandres til Metaller. Jeg
veed nok, at vittige Skribentere for mig
habe paaftaaet, at man just skulde fordrive
dem ved Metal. Men denne Lærdom be-
findes aabenbare falsk; thi det er just ef-
ter Metal, disse Læver løbe, besynderlig,
naar det har en vis rød Skær. Simon
Nielsens Son arbejdede fem tusinde Ducat-
ter. Saalænge han havde dem, kunde
han aldrig blive Maren qvit. Men, da
han havde faaet dem alle forodt, forloed
Maren ham godvillig af sig selv, og kom
aldrig mere til ham i Sengen. Imod
Barulven derimod er ingen Raad, uden
Prygl; thi han er glubst som andre Ul-
ve. Artigt nok er det, at han selv bliver
frelst, naar nogen siger ham lige i Ansigtet,
at han er en Barulv. — Du er en
Barulv, sagde Knud til Jeppe. —
Mange Tak, svarede Jeppe, nu er jeg
frelst, og siden blev han aldrig Barulv
mere. — Kunde alle Slags Menneske-Ulve
saa let helbredes, og blive sande Mennesker,
da var det herligt. — Men man maae skri-
ve og sige til dem, hvad man vil, saa ere
og blive de Ulve, stedse de samme, stedse
ufor-

ufovandrede. Endog i Præstestanden findes Ulve. — Færlige; thi de gaae i Faare-Kæder, ihvormeget de end tordne imod Møse-Kæder. — Men man fandt Kiende dem af deres Frugter. — Pastor Negligens sover, æder og drikker, spiller og fladder de syv Dage bort af Ugen. Paa den syvende staaer han lidt tiligere op, end sædvanligt, faaer sin Tobaks-Pibe og Pøstul fat, og saa prædiker han, hvad den gode Mand har skrevet ham for i Postillen, enten det saa passer sig eller ikke. Guldkommen vel forstaaer han at giøre det til Rettigheder, som i sig selv kun ere Villigheder, og at udsue de Allerfattigste i Sognet. Jeg troer, det er en Ulv. — Der var en Politie-Mester i det gamle Africa, længe forend det blev saa vildt og barbarisk, som det nu er. Han skulde have Opsigt, saaledes var Hoffets Ordre, med Laugene, at de ikke fik Lov til at ødelegge den øvrige Almue. Der kom mange Klagemaal for ham fra de Fattige, snart at de bleve udsuede af Kiød- og Brød-Handlerne, snart af Møst-Bryggerne, og andre flere. De Anklagede forte Kiød, Brød,

Brod, Most, rede Penge, o. s. v. ind i hans Huus, og de Ankiagende bleve afviste med de allerstørste Grovheder, og mange Trudseler. — I ere nogle Keltringer, sagde Politie-Mesteren. I klage over heelt Skind, og alle disse Folk, som I klage over, handle ganske oprigtigt, og efter Landets Love. I burde jages ud af Byen, sagde han til de fortrykte Fattige; thi I ere Rebellere. De fattige Skoger kom i de offentlige Tugthuse, og de Forgyldede levede med Fred, Herlighed, og Oversigtighed i prægtige Bærelser. Han loed, siger den Africanske Kronike, haardelig afstraffe de smaa Tyve. Den melder intet om, hvorledes han bar sig ad med de store — — En mærkelig Fejl i denne Historie. Men hvad er ganske fuldkomment; derfor har den gamle Horas sagt:

Nihil est ex omni parte beatum.

Det er paa Dansk:

Der var kunns saa, som fik Kundkommenhedens Gave,
Thi Mængden Fejl paa Fejl i Deres Blindhed have,
Hver tænker best om sig, bekker og ynder den.
Som dog af sund Fornuft og Dyd er bedre Men.

Men allerivrigst, meest nidkier og sittig
var han i at lade opspore, fængsle og pine
Udle-

Ublevede, Halte og Kroblinger, som søgte den ringeste Hielp hos deres Medborgere. Denne og Tyvene loed han pakke i eet og det samme Hul, og behandle paa een og den samme Foed. — Det er da meget bedre og fordeelagtigere, sagde nogle fattige Africaner, at vi stiele end tigge. Gribes vi, er Straffen den samme. Saa-
leng vi derimod undkomme og gaar frie, leve vi langt bedre ved Tyverie end ved Tiggerie. Man kand stiele sig riig med eet eeneste Snit, da man neppe har det tørre Brod ved al sin Betlen; thi vi Africaner treng fast alle til at trygle, og hvem veed, sagde de, om man ikke, naar man var saa lykkelig at giøre en god Choup, kunde blive gode Benner med sine Forfølgere; thi en vis Mand har sagt:

Roma Omnia sunt venalia:

Det er paa Dansk:

Vi Africaner kand med Guldet Aalting giøre,
Og rige Tyve man til Galgen ey kand føre.

— — Jeg troer, at denne Politie-Mester
har og en Udv.

— — Afri

— — Africanerne vilde engang
have Fabriquer, ligesom Osten. En af
deres omme og patriotiske Forster over-
drog til nogle Herrer at indføre og bestyre
denne nye Plan. Fabriquerens Ophøst
laae ikke disse Herrer paa Hierte. De
hadde langt finere Tænkraft. Forsten
gad dem rigelig Penge af sine Kasser,
hvilke de skulde uddele til duelige Fabri-
queurer, som Forskud. Men disse gode
Herrer brød sig ikke meget om, enten Fa-
briquererne vare duelige eller uduelige.
Nok at det var en Asiat, som mældte sig.
Strax fik han anseeligt Forskud. Misun-
delse og Bagtale sigte at Herrerne deled
Forskuddet med ham. Asiaten løb bort
med Pengene. Det gik heller ikke In-
specturerne til Hierte. De glædede sig
heller, at Asiaterne ved deres Undvigelse
tog Skylden med dem, hvorved deres
Kneeb kunde begravnes i evig Laushed.
— Hvilke Ulve! — Men hvem fand, og
hvad har jeg nødigt at opregne alle disse
Arter af Ulve, som paa alle Maader søge
at opsluge deres Medmennesker? Jeg har
jo allerede opfyldt mit Titel-Blad. Sid
de

de Lærde vilde gjøre ligesledes! saa fulde man ikke saa ofte give sine Penge ud i Blinde og unyttig. Dog jeg skal have Arbet fuldt. Det er og en Lov for en Bogmager. Hvad skal jeg da skrive mere i Tage sat paa Ulvene igien? Det er vel ikke værd. Maaſkee det er forligt? muligt de vilde rive mig ihjel. Men Argus setter Mod i mig. Han er ikke meget bange for disse Ulve. Overalt griber han dem an, og det som en Mand, der baade har Klogskab og Mod. Man behøver ikke heller at være saameget bange for Ulvene, saalenge Løverne forsbare os. Jeg faaer da Mod nok, og vil tiere give mig i Kæft med disse glubende Dyr. For denne Gang vil jeg lade dem gaae, for at hvile mig lidt ud, og samle nye Kræfter.